

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

У статті обґрунтовується важливість художньо-творчої діяльності для розвитку творчих якостей особистості.

Глобальні зміни в різних сферах життєдіяльності, динамічність і глибина перетворювань навколишньої дійсності, розширення інформаційного простору впливають на зростання активності людини в усвідомленні особистісно значимих та світових процесах. Реальна ситуація існування людини у сучасному світі потребує його якісних змін. Тому актуальною є проблема розвитку творчих якостей особистості, формування креативності, виховання духовності, самореалізації і саморозвитку.

Вчені різних країн визнають велике значення не тільки у художньо-естетичному, але й у загальному розвитку особистості. Накопичені вітчизняними та іноземними дослідниками факти дозволяють припустити, що художньо-естетична діяльність дитини позитивно впливає на розвиток інтелектуальних та творчих здібностей. Таким чином, залучення до мистецтва є потужним засобом впливу на становлення та розвиток особистості.

Художньо-естетичне виховання складається з трьох основних видів діяльності:

- знайомство з художнім твором;
- отримання мистецтвознавчих знань;
- художня творчість.

У дослідженнях з психології мистецтва і художньої творчості особистісні характеристики розглядаються як умова успішних занять мистецтвом, але не досить уваги приділяється впливу мистецтва на зміну особистісних характеристик. Тому на сучасному етапі актуальною проблемою художньо-естетичного виховання є дослідження психолого-педагогічних механізмів формування особистості засобами мистецтва.

Сучасне поняття "мистецтво" має декілька значень. По-перше, мистецтво – це майстерність, по-друге, – творчість за законами краси, по-третє, – це художня творчість. У цьому значенні мистецтво розуміють як частину духовного життя суспільства і форму суспільної свідомості.

У зв'язку з цим мистецтво є найбільш ефективним засобом виховання творчої особистості і допомагає виявленню особистісного "я", емоційному розкріпаченню, дає можливість самостійної реалізації у процесі художньої діяльності.

На особливу роль мистецтва вказують не тільки теоретики художнього виховання, але й американські діячі науки. К. Тейлор, який вивчає природу наукової творчості, пише: "Я вже неодноразово стверджував, що скоріше науці є чого повчитися у мистецтва, ніж навпаки... Художнє виховання, можливо, більш цінне у вік науки, ніж це визнають. На відміну від виховання наукового, художнє виховання завжди ставило заохочення і розвиток творчості одним із головних завдань" [1: 9].

Думка про взаємозв'язок різних здібностей, а саме математичних і художніх, підтверджується історичними фактами. Математик С. Ковалевська була відома і як письменниця, поет В. Бенедиктов видав популярну книгу з арифметики, англійський математик Ч.Л. Доджсон під псевдонімом Льюїса Керрола написав популярну дитячу книгу "Аліса в країні чудес", драматург А.С. Сухово-Кобилін отримував нагороди за праці з математики.

Найвидатніші вчені-фізики і математики вказують на твори мистецтва, імена улюблених авторів як джерело творчого натхнення, зосередженості всіх сил інтелекту, яскравих емоційних вражень.

А. Ейнштейн писав: "Мені особисто відчуття найвищого щастя дають витвори мистецтва. З них я черпаю духовного блаженства більше, ніж із жодної іншої галузі. Достоєвський дає мені більше, будь-якого наукового мислителя, більше від Гауса" [2: 132].

Про необхідність художньо-естетичного виховання всіх дітей стверджують і сучасні наукові дослідження про роботу лівої та правої півкулі головного мозку і зв'язку однієї з них з емоційною, образною особливістю мислення, а іншої – з логіко-розумовою діяльністю.

Таким чином, наслідки спілкування людини з мистецтвом можна розглядати не тільки як джерело здібності сприймати і створювати прекрасне, а й як засіб розвитку універсальних творчих здібностей.

Доведено (В.В. Давидов, О.М. Леонт'єв, Г.І. Щукіна), що провідні фактори формування особистості становлять діяльність і спілкування. Тому на художньо-естетичний розвиток школярів має значний вплив спілкування учнів з мистецтвом, активізація й організація їх художньої діяльності. Вирішальну роль у цьому процесі має відігравати вчитель-вихователь.

Художньо-естетична діяльність є важливим елементом педагогічного процесу. Через цю діяльність:

- здійснюється знайомство дитини з національними та світовими надбаннями культури, які знайшли своє відображення у різних видах мистецтва;
- розвиваються розумові здібності учнів, їх інтелект;
- збагачується емоційна сфера і культура почуттів;
- формується система моральних цінностей;
- з'являються можливості вибору дитиною виду і жанру мистецтва для творчості;
- розвиваються художні смаки, здібності, естетичні переваги.

Художня діяльність є досить універсальною, тому що складається з органічно пов'язаних між собою видів діяльності у різних видах мистецтва: в літературі, у музиці, в образотворчому мистецтві.

Для обстеження схильності дитини до різних видів художньо-творчої діяльності може допомогти тест-анкета.

Дитина має музичний талант, якщо вона:

- любить музику і музичні записи, завжди прагне потрапити туди, де можна послухати музику;
- дуже швидко і легко відгукується на ритм і мелодію, уважно дослухається до них, легко запам'ятовує;
- навчилася або вчиться грати на якомусь музичному інструменті;
- співає або грає на музичному інструменті, вкладає у виконання багато почуттів та енергії, а також свій настрій;

– створює власні мелодії.

Художні здібності дитини виявляються, якщо вона:

- не знаходячи слів, звертається до малюнка або ліплення, щоб висловити свої почуття або настрій;
- у своїх малюнках і композиціях відтворює розмаїття предметів, людей, тварин, не замикається на відображенні чогось досить вдалого;
- серйозно ставиться до творів мистецтва, стає вдумливою і надто серйозною, коли її увагу привертає мистецький твір або краєвид;
- коли має вільний час, охоче ліпить, малює, креслить, комбінує матеріали і фарби;
- прагне створити твір ужиткового призначення – прикрасу для дому, одягу тощо;
- не боїться висловити особисту думку щодо класичних творів, причому вдається до спроби критикувати їх, наводячи досить дотепні аргументи.

У дитини є літературне дарування, якщо вона:

- розповідаючи про щось, вміє дотримуватись обраного сюжету, не губить основну думку;
- любить фантазувати або імпровізувати на тему реальної події, причому надає події чогось нового і незвичайного;
- вживає в усних і письмових розповідях слова, які добре передають емоційний стан, переживання і почуття героїв сюжету;
- зображує персонажів своїх фантазій живими і цікавими; любить на самоті писати оповідання, вірші, не боїться почати писати роман про власне життя.

Артистичний талант виявляється у дитини, якщо вона:

- часто, коли їй бракує слів, виявляє свої почуття мімікою, жестами, рухами;
- прагне викликати емоційні реакції в інших, коли із захопленням про щось розповідає;
- змінює тональність і вираз голосу, невільно наслідуючи людину, про яку розповідає;
- з великим бажанням виступає перед аудиторією, причому прагне, щоб глядачами були дорослі;
- із вражаючою легкістю "передражнює" чийсь звички, пози, вислови;
- пластична й відкрита всьому новому;
- любить і розуміє значення красивого або характерного одягу [3: 72]

У процесі здійснення художньо-творчої діяльності відбувається усвідомлення ставлення людини до дійсності, своєї соціальної значущості, закріплюється впевненість у собі. Знання, навички, які отримані в процесі художньої творчості, людина може перенести в трудову, навчальну, соціальні сфери, побут і спілкування, надати їм естетичного характеру.

Залучення дітей і підлітків до мистецтва буде стимулювати розвиток усіх здібностей, тому що воно з одного боку є засобом активізації універсальних здібностей, а з іншого – це специфічна форма пізнання дійсності, невід'ємна частина художньої культури.

Активізація спілкування з мистецтвом в різних формах в підлітковому віці необхідна через психофізіологічні і соціальні змін цього періоду. За допомогою мистецтва підліток може побачити світ у минулому, теперішньому і майбутньому, виходячи за рамки особистісного досвіду. Сила мистецтва ще і в тому, що воно безпосередньо впливає на почуття і свідомість, оперуючи не абстрактними висновками, а живою силою прикладу.

Специфічну роль мистецтва у формуванні світогляду відзначив Л.С. Виготський. Він вважав, що за допомогою мистецтва особистісні сфери залучаються до процесу здійснення суспільних цілей і завдань. Мистецтво – своєрідна модель людської культури, концентрований ідеал епохи, тому залучення до мистецьких цінностей впливає на розвиток потреби в активній діяльності за законами краси. А це особливо важливо у підлітковому віці, коли на перший план виступає потреба в практичній дії.

Цю потребу найбільш повно можна реалізувати в художньо-творчій діяльності, яка припускає розвиток активності, самостійності мислення, уяви, виховання емоційної і вольової сфер у процесі спілкування з мистецтвом. Отримання знань, умінь і навичок у сфері художньої діяльності здійснюється з урахуванням у дітей потреби і прояву здібностей самостійно вирішувати творчі завдання, що активізує розвиток креативності.

Таким чином, залучення дітей до мистецтва у різних формах, у тому числі до художньо-творчої діяльності, є актуальним завданням сучасної системи виховання та освіти, тому що в процесі художньої діяльності:

- розвивається креативність як універсальна загальна здібність до творчості, яка необхідна у будь-якій продуктивній діяльності;
- розуміється сутність процесу створення витвору мистецтва, здійснюється пізнання його глибинних ідей, адекватне сприйняття;

- поглиблюється вивчення програмного матеріалу предметів естетичного циклу;
- підвищується рівень духовної культури підлітків;
- удосконалюються морально-естетичні якості особистості;
- ефективніше здійснюється процес саморозвитку, самовиховання та самоактуалізації особистості школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Малахова И.А. Развитие личности. – Минск: Бел. наука, 2003. – 234 с.
2. Мешковский А. Альберт Эйнштейн: Беседы с Эйнштейном о теории относительности и общей картине мира. – М., 1922. – 179 с.
3. Матвієнко О.В. Організація педагогічної практики виховної роботи у початковій школі. – К., 2003. – 154 с.

Матеріал надійшов до редакції 17.10.2005 р.

Гужанова Т.С. Художественно-эстетическая деятельность – путь к развитию творческих качеств личности.

В статье обосновывается важность занятий художественно-эстетической деятельностью для развития творческих качеств личности.

Guzhanova T.S. Artistic-esthetical Activity as a Way to Develop the Creativity of a Person.

The article emphasizes the importance of the artistic- esthetical activities for the development of the creative qualities for the creative qualities of a person.